

Gjellebøkk Skanse

- om et gammelt krigshistorisk
minne i Lier og oppdageren

Løif Hamrø

Av Oddvard Johnsen
Lier Rotary Klubb

Etableringen av forsvarsverkene Gjellebekk Skanse hadde sin fullgode grunn i svensk krigstrussel for snart 300 år siden.

Da denne allmenne norske bekymring virkelig slo til ble den historisk fremstilt lik: Kong Karl XII sitt første felttog. Han ankom Norge i året 1716 med sine tropper og hvor han blant annet prøvde seg på å ta Christiania med Akershus Festning, og i rekkefølge nok ha påtenkt å hærta det ganske land, det sønnenfjelske først, og underveis måtte nødvendigvis posteringen ved Gjellebekk nedkjempes lik en hindring for det fremrykkende felttog. Det er i hovedsak disse omstendigheter denne beskrivelse vil handle om.

Karl XII's andre felttog til Norge kom to år senere, i 1718. Dette endte som kjent med Kungens endelikt rett nedenfor murene til Fredriksten festning.

Forløpet

Disse to krigsdramaer ble faktisk ledet av "heltekongen" selv, eller noe mer respektløst nå til dags blant svensker kalt "Karl Dussin". Med seg hadde han i dette første felttoget to av sine høyeste kommanderende generaler, Carl Gustaf Mörner og general Christian Ludvig von Ascheberg, og igjen med dem sine høyst betrodde og erfarne bataljonsjef offiserer.

På norsk side, og mot disse tallrike krigsvante svenske tropper, sto øverstkommanderende i Norge, general løytnant Barthold H. Lützwow med sine grenaderer og i tillegg utskrevende landsens folk som menige mannskaper. For vårt vedkommende var de da konsentrert omkring en stående beredskap med Gjellebekk Skanser som knutepunkt.

Vi går ikke dypere inn i de mer omfattende historiske detaljer annet enn hva man kan lese seg til ellers i relatert litteratur, men vil konsentrere oss omkring vår egen Lierbygden nærmest glemte, men den gang enn så viktige krigshistoriske forsvarsverker, en militær kulturskatt og de knyttede hendelser dertil. Et kort utdrag bør imidlertid høre med lik innledningen til disse krigshandlingene.

Noen få år før svenskenes retrett fra Gjellebekk Skanse våren 1716 hadde Karl XII tapt slaget mot tsar Peter den Store i 1709 ved Poltava i Russland ganske så ettertrykkelig.

Fra dette forsmedlige nederlag unnslopp Karl XII så vidt det var sydover til Bender i Moldova takket være at han ble omkranset av de få stridsdyktige som var igjen av sin trofaste garde.

Disse troppene forble etter hva man har forstått sammen med Kungen i eksil fra Sverige helt frem til 1714. Før han vendte hjem til hest i et 14 dagers ritt frem til Stamsund i Nord Tyskland. Lik den krigerkonge han var oppdratt til å bli fra de helt unge dager, hungret han nok etter en revansje, og da var nabonasjonene Danmark-Norge snublende nær å bli de første til å unngjelde. Frykten for et slikt kommende felttog hadde utviklet seg påtagelig i Norge, og hvis svenskene evnet å komme seg videre forbi Christiania, ville veiene ligge ganske åpne mot et vidstrakt oppland, Kongsberg med sine verdifulle sølvgruver inkludert. Da virkelig bekymringene slo til og krigshandlingene mot Norge startet, klarte svenskene imidlertid ikke å erobre Akershus Festning lik påtenkt, mens Christiania ble et lett bytte. Etter den mislykkede forventede festningsstorming 23. mars, fikk oberst Didrik Johan Lövenstjerna likevel beskjed om å dra videre forbi Asker for å rekognosere, eventuelt å prøve angripe disse sikkert alt omtalte forsvarsskansene vest av Gjellebekk skysstasjon.

Et sterkt forsvarsverk ved Kongeveien

Norges riksvei nummer en startet ut fra Christiania, gikk videre gjennom Asker, over Gjellebekkhøydene, ned hele Lierdalen for så å passere Bragernes – Strømsø i retning Eiker-bygdene før veien svingte seg oppover forbi Skollenborg og frem til Kongsberg.

Fra datidens militært strategi synspunkt ville således forsvarskanser lik å kunne omslutte Kongeveien med skyts fra begge sider ved høydedraget vest for Gjellebekk skysstasjon bli et ypperlig utgangspunkt for å kunne stoppe en fremrykkende fiendehær. Ganske sikkert var det noe slikt general Lützow og hans offiserer hadde hatt i hu. Forsøk på storming av selve skansene forfra ble det imidlertid aldri noe av, det ble gitt opp likegodt først som sist og strategien til de som klekket planen ut hadde tydeligvis rent psykologisk slått godt til.

Alle trær i forkant av skansene ble videre felt for å rydde synsvinkler fremover. Det nedhuggede tømmervirke ble så lagt opp til store palisader og som det ville bli floket å komme seg over. Deltakerne i disse viktige og omfattende krigsberedskapstiltak fikk vel sin velfortjente heder for innsatsen får vi håpe, men om det tier historien.

Den norske armeen hadde tidligere holdt militært hovedkvarter ved Gjellebekk skyssstasjon, vel en kilometer foran de nyopprettede skansene, men av naturlig strategiske grunner

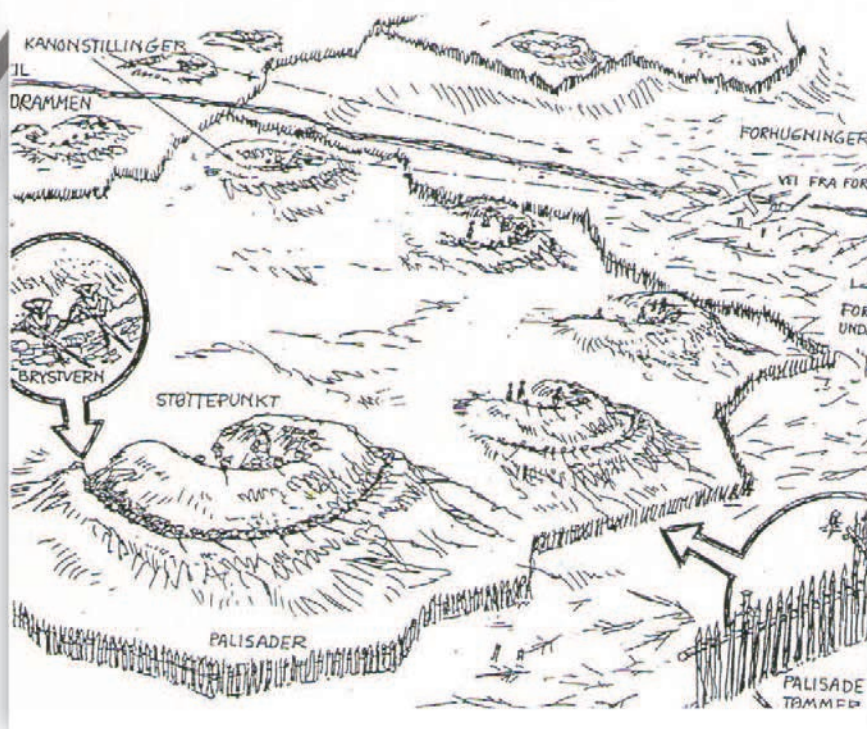
ble dette kvarter nå trukket tilbake, faktisk helt til nærmeste bosetning i Tranby, Nordal gård. Kun en mindre forpostbemanning foran de nye skansene, i antall 30 dragoner ble igjen der. Den svensk-norske treffingen den 26. mars på Kungens befaling skjedde omtrent ved det nåværende Lier Pukkverk. Om disse 30 tapre forpost soldatene er å nevne i ærbødighet at de kjempet til siste mann og der hvor de falt på sin post heter denne veibakken fortsatt Forpostbakken til minne om dem.

Den svenske oberst Didrik Johan Lövenstjerna rapporterte således tilbake til Kungen om disse mektige skanser og frontpalisader som nå hadde åpenbart seg vestafor Gjellebekk skyssstasjon og ved selvsyn den 2. april kunne han nå

beskue disse betydelige forsvarsverker.

En beslutning på øverst hold ble således tatt om full retrett og en del grunn til avgjørelsen var nok at de rådende snøforhold heller ikke var særs gunstige. Det hadde nemlig vært en ganske streng og snørik vinter i forkant og de rådende forhold ville i så fall gjøre alle bevegelser i terrenget utenom vei og opptråkkede stier skikkelig vanskelig for både mannskaper til fots og dragoner til hest. Dermed stoppet det innledningsvis planlagte svenske felttoget den veien helt opp, og akkurat det ble veien til en lyksalighet for hele Norge skulle det vise seg litt senere!

Slik så skansen på Tranby ut i mars 1716.



Illustrasjonen er klippet ut fra Leif Hamres scrapbook

Det er videre å lese i historien at grundige forberedelser og byggarbeider alt hadde startet sommeren før i 1715, og resonnementet ut fra det må bli at dette på forhånd må ha vært en skikkelig god overveid beredskapsplan. Innen tidens samfunnsutvikling hadde det oppstått en utstrakt tømmer- og treverk industri langs Drammenselva og fagarbeidere fra disse og folk fra Lier deltok i disse byggarbeidene. Stein ble brutt opp fra grunnen for å bli lagt opp i halvsirkelformede brystninger og fylt på med jord.

Svenskenes forsøk på en knipetangsmanøver avverges

Dette beskrives nemlig videre bi-historier til dette så berømtlige mislykkede frontal fremstøt, lik betegnet "b-alternativ" i dag, men slik tenkte svenskene den gang også! Gjellebekk Skanse var rett og slett for sterke for et direkte frontalangrep! Greit! Derfor måtte det omgående tiltak til! Man hadde med krigsvante folk å gjøre og muligens satt det vel litt irritasjon og vilje til revansj igjen etter den mislykkede storming av Akershus Festning også. Alternative planer må vi imidlertid tro alt var påtenkt lik hva som hører med i felttog prosjekter, og i dette tilfelle av å benytte ikke bare en, men to omgående traseer; Lommedalsveien strake veien rett til Ringerike, men også rundt via Hadeland og Jevnaker.

Om kvelden og overnatting ved Hakadal Verk under den ene av disse omgående manøvrer nevntes det at de svenske offiserer førte franskpråklige samtaler for ikke å bli forstått og avlyttet av utenforstående. Samtaleemnet gjaldt nemlig akkurat disse omveier rundt til Ringerike og som de var i ferd med å utøve for å erobre Gjellebekk Skanse bakfra.

Aldeles tilfeldig fantes en annen fransktalende person til stede; prokurator Søren Løchstøer, og han forsto raskt hva innholdet i samtalen dreide seg om: Dette tilfeldighetens åpenbaring ble derpå nedtegnet i et notat (!), hvorpå en sprek norsk grenader i all stillhet stilte klar tidlig morgenen 27. mars og tok fatt på en utrolig slitsom skitur i dyp snø over skogen fra Hakadal og frem til Gjellebekk Skanse i Lier. Hans oppdrag var å varsle om akkurat disse svenskenes mulige bakhold via Ringerike. Over ett døgn brukte denne sprekingen på sin strabasiøse ferd faktisk, en bragd som må sies å ha vært av uhyre rang og den skulle vise seg å bli skikkelig verd innsatsen! Holsfjorden var islagt naturlig nok og sikkert med gode ferdselsspor som viste vei i retning Lier og da ville det være en lett sak å ta seg frem over isen. Veien videre fra Sylling nedover i Lierdalen til Tranby var jo en innebygds godt fremkommelig vei og ikke var avstanden så lang frem til Tranby heller. General Lützwow og hans grenaderer fikk advarselen i tide og noen kavalerister til hest dro raskeste veien i motsatt retning til Ringerike for å møte de svenske troppene der.

Til minne om denne dristige bragd ble Grenaderløpet på ski til en årlig tradisjon fra 1969 og noen år fremover hvorpå arrangementet dessverre stoppet opp.



Likeså må prestefrua Anna Colbjørnsdatter ved Norderhov prestegård nevnes, med sin mesterlig utøvede kvinnelist, antatt; hun tok vel imot svenskene som kom og bød etter sigende på både god mat og drikke. Det er imidlertid ikke historisk belegg for alt prestefrua foretok seg, lik hvorpå hun i et beleilig øyeblikk slengte seg på hesteryggen for å få varslet om svenskenes allerede ankomst, men at de ble overrasket mens de sov var nok et faktum overlevert fra øyenvitner, og at det faktisk var en tjenestepike som nådde først frem til nordmennene, i flg. sogneprest Hans Rosing i nedtegnelser 16 år etter.

Anna Colbjørnsdatters bidrag har imidlertid senere blitt viet stor historisk oppmerksomhet. Snartenkingen til både henne og tjenestepiken bør derfor berømmes av oss i ettertid, for således fikk de norske kavaleristene vitale opplysninger om sine motstandere, hvor mange og i hva slags dugnad, og dermed hva de hadde i vente.

Det anses i ettertid at hun med sin kløkt på sin måte hindret at prestegården ble påtent lik det tidligere hadde skjedd med gårder på Jevnaker den dagen, lik sedvane krigshandlinger. En del av svenskehæren hadde nemlig tatt seg frem dit via den videre buen over Hadeland. Hadde det vært klarvær denne dagen ville nok røyken fra brannene på Jevnaker også ha syntes helt frem til Norderhov, noe som sikkert ville ha satt sine spor i sinnet hos både de på prestegården og i nabolaget.

Vi kan imidlertid krysse av flere heltmodige innsatser i disse omgående bevegelser via Ringerike: Svenskenes mars mot Norderhov ble oppholdt i mange timer ved Harestuskogen av en liten bondehær, ledet av lensmann Gregers Granavolden. I den trefningen kjempet bøndene med både børser, økser og kårder, igjen en viktig detalj som nok helhetsmessig måtte ha tappet fiendens pågangsmot.

Svenskene trekker seg tilbake

Nesten frem til foran de 20 skansene, imidlertid på respektfull avstand, kom altså Karl XII og hans hær, men heller ikke lenger. Han valgte å trekke sine tropper tilbake, ikke bare fra Lier, men senere faktisk også fra hele Norge, men det er en annen historie. Eller kanskje lik sitert fra en overskrift i Drammens Tidende i år 1974: "Skansen på Tranby som forandret norsk historie".

Våren nærmet seg og svenskene hadde nok også med i sine strategibetraktninger at tropper nok ville kunne komme til unnsetning sjøveien fra Danmark så snart isforhold tillot.

Karl XII avsluttet dermed sitt første norske felttog ved å trekke seg helt ut fra landet og dro tilbake til Sverige over Svinesund i juli 1716.

I ettertid vet vi imidlertid at dette med Gjellebekk Skanse i hvert fall ble et parentes i Norges historie en stakket stund. I 1814 opphørte nemlig Norges union med Danmark og vi ble forent med Sverige isteden, nær 100 år etter Karl XII's første og deretter andre felttog og i hvilket det sistnevnte stoppet ham for godt ved Frederikshall nedenfor Fredriksten Festning der han møtte sin endelikt.

Leif Hamres interesse for Gjellebekk Skanse vekkes

Det hevdes å ha fremkommet at nevnte Gjellebekk Skanse i perspektiv av militærhistorisk verdi har blitt viet lite påaktelse i norsk omtale. Poster ingen ved Gjellebekk sto jo ikke mot noe direkte frontal angrep riktig nok, men bevares hvor avskrekkende forsvarsverket må ha gitt inntrykk av å være på frontavstand og dette var jo god nok skremmestrategi i seg selv.

Oppmerksomheten ble imidlertid i hvert fall ganske så snudd opp ned i vår nåtid etter at en pensjonert oberstløytnant i Flyvåpenet, Leif Hamre ved sitt initiativ og kløkt gjennomførte bedriften å gjenoppdage nesten alle de opprinnelige upåaktede, bortgjemte og nær glemte skansene i krattskogen vestafor Gjellebekk gamle skysstasjon.

Takket være hans innsats har disse befestninger endelig kommet frem i et korrekt og meningsfylt historisk lys. Videre avspeiler det hele også godt planlagt beredskap og ikke noe måfå å betrakte som, og har således fått den behørig oppmerksomhet lik fortjent. Det som måtte til var altså en

person med grunnlag i militært tankesett, historisk interesse og en god porsjon pågangsmot. Med dette som verktøy ga han seg i vei og greide faktisk å løse en ganske så kompleks labyrintpreget oppgave.

Vår egen Leif, lik vi ynder å si, flyttet fra utenbygds til Tranby, Lier i 1973. Etter en tid fikk han tilfeldigvis høre noen bruddstykker om dette svenske fiasko felttoget som hadde strandet ganske så like bort i skogens nærhet. Dette favnet hans interesse skikkelig og fra nå vil denne beskrivelsen dreie seg om akkurat dette med gjenoppdagelsens ånd og restaurering i frem til nåtiden.

Noe av det første Leif planla var å kontakte Riksarkivet i København og derfra fikk han tak i en gammel militær kartskisse som angivelig skulle beskrive disse forsvunne forsvars batteriene. Dette skjedde høsten 1978. Lik med egen nytidens navigasjons og kartlesnings viten oppfattet han raskt at det nok var mye i denne gamle skissen som ikke kunne samsvare helt med den geografiske virkelighet.

Det var faktisk skissert omkring et 20 talls skanser og hvis innbyrdes skala av disse skulle stemme overens med naturens egen geografi og navngitte steder lik CHRISTIANÆ FIOR og DRAMPIE-FIOR vannveier (Oslofjord, Drammensfjord), ville i så fall det hele dekke et område i utstrekning fra og med litt nordvest av Kongeveien lik utgangspunkt og nesten helt frem til Spikkestad. Med terrengets virkelige utforming i bakhånd ville således først Foskollen og deretter hele den lange Sørumsåsen måtte forbli aldeles malplassert. Imidlertid lik datidens seder ble gjerne interessante objektiver ofte eskalert utover kartskissers virkelige målestokk, et poeng han raskt plukket opp og tok i betraktning.

Gjenoppdager skansene

Han startet derfor rent logisk ved å innlede søket ved et tilfeldig utgangspunkt på Kongeveiens topp av høydedraget øst av Tranby, for så å søke systematisk nedover på venstre siden av den gamle veien i østlig retning. Fant han noe der som burde ligne på skanser, ville han fortsette søket litt videre i sør østlig retning, men på den andre høyre siden av veien, tenkte han og fra hukommelsen er dette omtrent lik sitat fra Leifs strategi nevnt, og så:

Her stoppet

Gjellebekk skanse på Tranby i Lier har hatt større betydning for Norges historie enn mange aner. Skansene stoppet nemlig Kong Karl 12s angrep på Norge i 1716, noe som ble et vendepunkt i svenskens fremrykking videre vestover. I over 260 år lå steinmurene gjemt og glemt like ved den gamle Kongeveien mellom Christiania og Kongsberg.

Tom Helgesen

Høsten 1978 fikk pensjonert oberstløytnant Leif Hamre (79), nynnflyttet til Tranby, tak i et gammelt militærkart. Da begynte det å skje saker og ting. Ingen visste om det fantes noe rester etter skansene eller hvor de i det hele tatt lå. Dette pirret nysgjerrigheten til den gamle offiseren.

Tenkte militært

- Som gammel militær prøvde jeg først å tenke meg hvordan terreng- et og forsvarsmulighetene i sin tid ble vurdert. På Gjellebekkplatået synes jeg stillingen ville være for svak fordi fienden kunne komme tett innpå skansen i ly av skråningen mot Lierskogen. Etter min vurdering ville senkningen mellom Griserud gård og Fredrik 5s obelisk gi best dekning. Der begynte jeg å lete, forteller Hamre.

Jeg fant, jeg fant

- Like ved veien fant jeg først en liten, halvsirkelformet fordykning med mur av stein og jord foran. Halvsirkelen virket så nøyaktig i formen, og muren var så jevn og ensartet at jeg syntes den måtte være laget slik med hensikt. Etter hvert fant jeg flere slike skålfomer. Da skjønnte jeg at linjene på den gamle kartskissen ikke var murer, men sannsynligvis tømmerpalisader.

Gjellebekk skanse hadde vært et nett med skålfomede halvsirkler. På kartet er skansene avmerket kolossalt store i helt feil målestokk. Men det innbyrdes forholdet stemte perfekt, sier amatørhistorikeren fra Lier.

Skansen på Tranby

som forandret

norsk historie

12 stillinger

Leif Hamre har funnet 12 stillinger, men mener det må ha vært 20 i alt. Gruvedrift, vei- og industriutbygging har fjernet de som mangler. Ingen ville i begynnelsen tro på Hamre når han fortalte om funnet av Gjellebekk skanse. Fagfolk fra blant annet Forsvarsmuseet dukket omsider opp i Lier for å studere stillingene. I dag har oberstløytnanten fått anerkjennelse for å ha gjenfunnet skansene etter over 260 år. Lier Rotary holder nå på med å rydde rundt skansene for å markere murene litt bedre.

4 000 mann

I mars 1716 hadde svenskekongen Karl 12. besatt Christiania med sin krigsvante hær. Den norske hovedstyrken, ledet av general Lutzow, ventet på svenskene ved Gjellebekk. Her hadde store arbeidsstyrker fra Lier og Drammen jobbet hardt i lengre tid. De hadde hogd vekk skogen i skytefeltet og bygd palisader og forhindrenger av tømmeret. Lutzows 4 000 mann måtte først fjerne all snøen, for det hadde vært en snørøk vinter. Under snøen lå skansene som ga god beskyttelse for både geværtropper og kanoner. De var nå klare til kamp for fedrelandet.

30 falne

600 svenske dragoner gikk til angrep mot de norske forpostene og 30 nordmenn falt. Forposten lå like ved Lierskogen pukkverk, og her heter det forresten Forpostbakken den dag i dag. Så fikk sjefen for den svenske styrken øye på hovedstillingen på Gjellebekk. Han rapporterte til kongen om de imponerende skansene, den trange passasjen og den dype snøen til kongen.

Snudde historien

Svenskehæren turde aldri prøve på noe frontalangrep ved Gjellebekk. 800 dragoner skulle i stedet prøve et bakholdsangrep via Hadeland og Ringerike. Den velkjente grenaderen, som tilbakela ni mil

GJELLEBEKK SKANSE.



Det er ikke for mye sagt at det var skansen på Gjellebekk som stanset Sveriges krigerkonge Karl 12. da han i 1716 forsøkte å erobre Norge. Svenskene trengte seg raskt inn mot hovedstaden Christiania og besatte byen. Men da hadde vår overstkommanderende general Lutzow trukket hovedhæren tilbake til Lierdalen, og hadde den sterke skansen mellom seg og fienden. Skansen ble derfor et hovedmål for kong Karl. Kunne han trengte igjennom den og nedkjempe hæren i Lier, ville motstanden i Norge på det nærmeste være brutt.

Men et angrep på forposten, der over 30 nordmenn mistet livet, ble en skuffelse for kong Karl. Det viste seg at skansen var for sterk til å erobres forfra. De høye trepalisadene syntes umulig å komme over under beskytning, og på sletten foran lå mengder av felte trær på kryss og tvers, som sammen med meterhøy snø hindret angrep på bred front.

Dette førte til at svenske dragoner to ganger forsøkte å komme rundt skansen for å angripe den i ryggen. Dette gikk ikke bedt og svenskene måtte trekke seg tilbake med store tap.

I mens hadde tiden gått, og kongen av Danmark og Norge hadde fått tid til å sende hjelp fra Danmark. En stor flåte seilte opp Christianiafjorden og satte i land soldater i Østfold. Kong Karl ble tvunget til å gå sørover, og omsider tilbake til Sverige. Gjellebekk skanse hadde bestått sin prøve.

på ski fra Hakadal til Lierskogen (Grenaderløpet eller 9-mila) og advarte general Lutzow, forhindret dette angrepet. Så Gjellebekk skanse hadde stått sin prøve, og i løpet av våren 1716 trakk svenskene østover igjen, man kan nesten si med halen mellom beina. Og det lille stedet Gjellebekk i Lier kommune hadde for alltid skrevet et lite kapittel i historien om den store nordiske krig.

Karl 12.

- Her mener mange det har vært brent kull. Men jeg tror heller det var her kulene ble støpt til de norske soldatene i 1716. Vi er bare noen få meter fra stillingene, og jeg har gravd nede i bakken og har funnet smeltet metall sammen med trekullet, sier Hamre.

FOTO: TOM HELGESEN



Oppdaget skansene høsten 1978.

FOTO: TOM HELGESEN

Marmorbrudd og obelisk

Skansene ligger på begge sider av Sølveveien mellom Sølver Christiania. Så dette er historien, men byggingen av skansen ble antagelig grunnlaget for virksomhet på Gjellebekk. Hamre tror at all steinen som ble

brukt i 1753, og steinen skulle brukes til Frederikskirken i København. 100 mann jobbet fram til 1770, da det kostbare kirkeprosjektet ble stanset. Marmorobelisken på åtte meter ble reist i 1749 da Kong Frederik den femte var på Gjellebekk for å inspisere de nye marmorbruddene.



Klipp fra
Leif Hamres
scrapbook

Han fant virkelig først en og deretter to halv-sirkelformede lave brystninger til og som kunne ligne noe, alle tre pekende i samme østlig retning på venstre side av veien. De var alle lagt opp lik grunne groper i terrenget og tilsynelatende kunne de svare til oppbygginger av stein fylt på med jord til å bli lik brystinger, faktisk ganske i tråd med kartskissen fra 1716.



Over: Fra Gjellebekk Skanse. Til høyre: Obelisk
Begge foto: Sissel Slåttedal

Hvis så var tilfelle? Ja da måtte nødvendigvis de neste konstruksjoner bli å finne på høyre side av veien og innen et rimelig internt avstand forhold til veien lik nedtegnet på skissen, men på en annen måte måtte man se helt bort fra skala i forhold til de navngitte CHRISTIANÆ FIORD og DRAMPIEFIOR. Men dessverre, lik hva som kan skje med det som synes aller mest åpenbart, brysomme faktorer kan dukke opp og som vil forstyrre et forut antatt helhetsbilde: I dette tilfellet lå marmordagbruddene inkludert statuen "Obelisk" så aldeles midt i veien. Dette til tross, lik historien om "Bøygen" kanskje, tenkte vel Leif likeså. Han søkte rundt gruvene og der (!) fant han faktisk fortsettelsen: Flere brystninger lå der, ganske så nær lik de var nedtegnet i den gamle kartskissen og skikkelig godt gjemt i det

tykke lauvskog krattet for ukjente, men ikke for den som visste hva han skulle lete etter. Det neste ble derfor å finne frem til enda et oppdatert resonnement:

Frederik Vs obelisk

"Obelisk" med de åpne marmor gruvebruddene bekreftet jo i grunnen bare at kong Frederik V av Danmark hadde vært innom der en gang i 1749, 33 år etter kamphandlingene, og som svintes på vei til Kongsberg, og hvorfor det? Forklaringen måtte bli å finne i den historiske marmor bergverksutvikling som hadde oppstått i årene etter 1715 – 16 på dette stedet. Mannskapene som brøt opp og stablet stein på stein for å bygge brystvern, menes dermed samtidig å ha åpenbart disse rike marmorforekomstene og som befant seg like under jordoverflaten. Marmor var et yndet byggemateriale for praktbygg i den tiden. Logisk nok enda en gang måtte derfor mange av de opprinnelige skansene ha forsvunnet fra naturens overflate etter at de store dagbruddene ble åpnet for å nå ned til de rike marmorstein forekomstene. Naturlandskapets form lik det nå fremstår bærer tydelig preg av en slik påvirkning.

Lik en digresjon: Siden den konkrete grunnen til kongens raske visitt ved marmorgruvene måtte ha vært at fasadesteinene til oppbyggingen av "Marmorkirken", Frederikskirken i København kom akkurat herfra, var det nok ikke rart at Frederik V stakk innom for å se hvor alle disse steinene kom fra. Konkludert: Det skulle vise seg at marmor gruve-driften startet opp omtrent 28 år etter det skjebnesvangre året 1716. Dermed passet de historiske brikker nok en gang utrolig godt sammen. Dette ville koordinere med kongebesøket ved Obelisk 25. juni 1749, mente således Leif likeså.



Obeliskens påskrift:

*Da dend stormægtigste konge og herre
Kong Friderich den femte første gang
besøgte sit kongerige Norge og tillige
D 1749 benaadede dette marmorverk
med sin allerhøieste nerverelse er
denne obeliscum til ævig afmindelse
opreist for derved skiøndt ufuldkom-
men at underrette efterkommerne
om dend mere end faderlige forsorg
aleerhøyst Hans Majestet har haft for
verkets optagelse og fremvext.*

Kanskje mer lik et historisk avvik, men la gå med en vågal digresjon nummer to: Helt fra den gang i 1749 hadde det versert rykter opp gjennom tidene om at majesteten nok ikke var skikkelig våken ved denne pompøse skysens ankomst til Obelisken. Han hadde sovet seg igjennom det meste av veien, og dette grunnet et ganske storslått og gjestfritt opphold i Asker kvelden før og litt ut i de små timer. Monumentet står imidlertid der den dag i dag som minne om kongebesøket, men kun med årstallet 1749 og fortsatt uten dato for selve besøket. Noe å undre seg over, glemt kanskje?

Lik hevdet ble Obelisken satt opp i behørig tid før besøket som seg hør og bør, men statuen var vel tiltenkt å bli avduket av selveste majesteten? Dette tier imidlertid historien også om.

Leif Hamre og Lier Rotary Klubb

Gjellebekk Skanse kunne offisielt erklæres gjenoppdaget etter at Leif hadde klart å identifisere 12 eksisterende skansegroper av variert størrelse, og alle har blitt behørig registrert. Takket være en god porsjon flyerfart geografiskunnskap, sunn fornuft og historisk glød lot dette seg gjøres ut fra en gammel militær yrkesutøvers tanker og med godt innblikk i kartverk. En ny-historisk militær offiser kunne således tre frem på nytt ved Gjellebekk Skanser: Pensjonert oberstløytnant Leif Hamre fra Det Konglige Norske Flyvåpen hadde beviselig gjenfunnet denne stor-slåtte krigshistoriske skatten! Om Leif Hamre er videre å si at han ble innrullert som medlem i Lier Rotary klubb i 1974 og det har derfor vært en stor glede for oss fra Rotarys side å kunne følge utredningene av denne gjenoppdagelse på nært hold, og samtidig ved også å ha fått lov til å delta i form av aktiv dugnads innsats

ved Gjellebekk Skanse sammen med ham.

Leif tok tidlig kontakt med Lier kommunes kultur etat, Lier Historielag og fagfolk fra institusjoner lik Forsvarsmuseet, Riksantikvaren og Fylkeskonserveratoren.

Med et slikt godt kunnskapens underlag hjalp dette mye til med å få utredet hva slags og hvordan profesjonell restaurering av ulike historiske funn skulle gjøres.

Etter hvert som saken stadig ble mer kjent fattet naturlig nok også media interesse, lik Leifs scrapbok med sine mange utklipp lik bilag av oppsummeringer tyder på.

Først og fremst startet dugnadene med å få ryddet bort alt tilgrodd lauvkratt lik hva som danner seg i årene etter at barskog har blitt felt, og dette ble en skikkelig utfordring som favnet betydelige timers frivillig innsats.

Erkjentligheter

Sin første påskjønnelse fikk Leif fra Liers egen avis Lierposten med sin "Epleblomst" overrekkelser i 1984, og så kom oppmerksomheter på rad etter hvert i tiden fremover.

De første til å komme på besøk var Nesbru Rotary og de hadde med seg som gave to kopierte avbildninger fra Asker Museum, hvorav det ene er et skissekopi av en grenader i datidens uniform og som kom til å ødelegge hele opplegget for de svenske styrkene.

Den 4. mai i 1979 ble neste markering: En omvisning på skansene med Leif selv som guide naturligvis; ovenfor representanter fra både Sveriges ambassade, Riksantikvaren og "stedlige kommunale myndigheter samt andre spesielt innbudte", lik sitert fra Drammens Tidende. Den tredje begivenhet ble vedtatt å feires i 1991: 275 års jubileet for kong Karl XII og hans troppers tilbaketrekning. Litt forsinket per eksakt historisk dato ble det riktig nok, utsettelsen ble vedtatt for å vente på litt mer sommelige temperaturer den 27. mai.

En rekke prominente personer var til stede: Årets president i Lier Rotary Klubb, Åsmund Bjørge sto for de innledende presentasjoner: Først Liers ordfører Svein Liavaag som tok ordet, deretter Akershus Festnings kommandant, generalmajor Ørnulf Thune. Han var ledsaget av en grenader i tidsriktig uniform fra Akershus Festning og som sto som stram æresvakt, hvorpå årets Rotary distriktsguvernør Harald Torhaug overrakte

oberstløytnant Leif Hamre Rotarys høyeste utmerkelse, Paul Harris Fellow. På forhånd hadde Leif blitt oppfordret til å stille i uniform under denne markeringen, noe han ikke riktig hadde forstått til å begynne med, men lureriet gikk jo opp for ham etter hvert.

Siste post i dagens program ble at Lier Rotary på tro og ære fra dagens dato nå overtok forpliktelsen av skansenes vedlikehold, eller sitert i Drammens Tidende igjen: Rotary "overtar" Skansen lik det sto å lese i avisen dagen etter. Slik ble det også: Hvert 3. år ryddes det opp i eventuelt avfall som har samlet seg opp, all oppvoksende kratt fjernes i og rundt skansene, og siste gang for dette var nå i juni 2012. Endelig flere år etter, den 8. mai 2002 overrakte ordfører Ulla Nævestad Leif Hamre Hans Majestetets Kongens fortjenestemedalje i sølv ved en høytidelighet på Haugestad.

Det var Lier Historielag som hadde innstilt ham ovenfor Kongen til denne utmerkelse sitert: "Søknaden er lang og omfattende" og mer er det vel ikke nødvendig å føye til det her heller.

Leif Hamre oppnådde den høye alder av å bli 93 år, han døde stille i 2007 og i pakt med hans ånd og minne utfører Lier Rotary hvert eneste 3. år sin plikt, eventuelt oftere når det trengs ekstra innsats rundt Gjellebekk Skanse.

Kilder

Litteratur

John W. Jacobsen: Langs åsene mot nord. Drammen 1995

Per Erik Olsen: NORGES KRIGER Fra Hafrsfjord til Afghanistan. 2011 Vega Forlag AS 1. utgave Oslo 2011

Oberstløytnant Leif Hamre (1914 – 2007):

Gjenoppdagelse av de glemte skanser, faksimiler fra hans scrapbok.

Andre kilder

Historiske notater

Internett, Google

Dokumentet er skrevet i november 2012

Angrepet på Gjellebekk Skanse

Nesbru Rotary overrakte to minnebilder til Asker Museum

Nesbru Rotaryklubb har overrakt Asker Museum et kart med tegninger, til minne om grenaderen som i mars 1716 gikk fra Hakadal til Lier for å advare de norske styrkene på Gjellebekk Skanse om et kommende svensk angrep.

svenskene, under ledelse av den grenaderiske Karl den 12., lå forlagt på Ravnsborg i Asker, like ved museet ligger i dag.

Per Anton Thorvik og Leif Hamre holdt foredrag for de fremstøtte om Gjellebekk Skanse, og om grenaderen som gikk i meterdyb snø i 27 timer for å varsle ordmennene om svenskernes planer. Museet fikk overrakt et bilde av en grenader i full uniform, og et kart og tegninger som viste trefningene i området og grenaderens rute gjennom Krokskogen og langs Hølsfjorden frem til de norske stillingene.

Denne bragden er utgangspunktet for Grenaderløpet, som er blitt arrangert hvert år siden 1969.



Nesbru Rotary har overrakt Asker Museum to bilder til minne om grenaderen som ødela for de svenske styrkene som var forlagt i Asker i 1716. Fra venstre Leif Hamre, Jens Wisløff, Per Anton Thorvik og Peter Holtermann.

Lierpostens «Epleblomst» til LEIF HAMRE

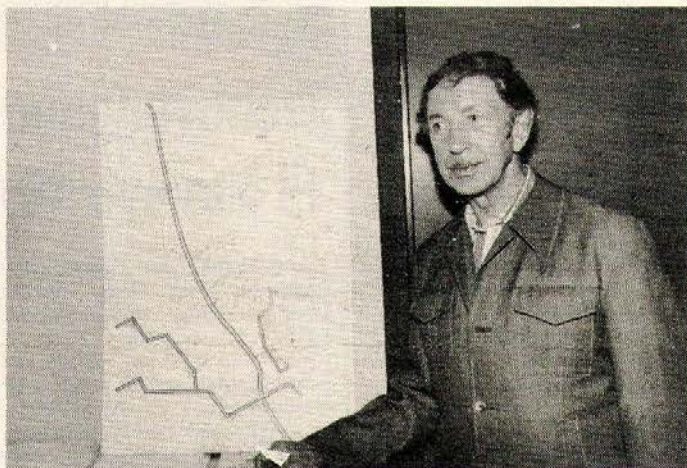
Hvis noen lurer på hvem Leif Hamre er, skal vi få gi en kort presentasjon: Priseløst ungdomsbok-forfatter, opprinnelig fra Molde. Yrkesmilitær som flyger og oberstløytnant i Luftforsvaret. Nå pensjonist og innflyttet liung til Tranby. Allsidig interessert bl.a. i histo-

rie, – som offiser med forkjærlighet for militærvesenet i tidligere tider. I 1979 kjent som oppdager av Gjellebekk skanse på Tranby. Sistnevnte moment er den direkte årsak til at Lierpostens lesere har nominert ham til vår hedersbevisning «Epleblomsten».

Før vi går videre, må vi gjøre et sprang på 263 år tilbake i tid. Atskillige har sikkert hørt om forskansningene på Gjellebekk i forbindelse med svensk kongen Karl XII's angrep på Norge i 1716. Det vil føre for langt å repetere alt som skjedde i 6 dramatiske uker denne våren. Men dette står å lese så vel i norgeshistorien som i Liers historie. Poenget er imidlertid at svenskene, tross iherdig innsats, aldri greide å forsere Liers grenseskanser.

Hvor i Tranby fantes disse skanser? Man har gjettet på flere steder, men slått seg til ro med at eventuelle spor eller rester forlengst er borte.

Oberstløytnant Hamre hadde imidlertid fattet interesse for saken. Denne interesse var så glødende at han ikke lot seg stanse. Som gammel militær med stor krigshistorisk kunnskap, hadde han en stor force. Han gikk systematisk til verks. Høsten 1978 fikk han tak i kopien av et militærkart fra 1716, funnet i det danske riksarkiv i København. Her var posteringene ved Gjellebekk tegnet inn. Men tegneren hadde gjort sine anmerkninger så store på et kart i liten målestokk at skansene kunne være hvor som helst i et større område. Leif Hamre hadde satt seg i hodet at skanserester måtte kunne påvises. Han prøvde å følge i Lützwow, den norske generals fotspor og sannsynlige forsvarsstrategi. Denne tankegang førte ham til området rundt Fredrik V's obelisk. Der var det han gikk seg på noe mystisk, nemlig en skålformet fordypning. På en snorrett linje fra dette punkt fant han flere av nøyaktig



Her ser vi Leif Hamre idet han viser sin skisse over de rekonstruerte skanser ved Gjellebekk. I terrenget er restene av disse skanser å finne på begge sider av gamle Drammensveg i området rundt Fredrik V's obelisk. De rette strekene, som forhåpentligvis kommer fram på bildet, er trepallisadene som en gang må ha eksistert.

samme slag, i alt 12. I løpet av kort tid var han overbevist om at skansene var funnet. Senere og grundigere undersøkelser, også støttet av fagfolk fra Oslo, har fastslått hans antagelse.

Leif Hamre har tegnet inn skansen på en skisse. Den viser et klart mønster, bestående av 12 stillinger i en V-form på begge sider av vegen i ca. 120 m dybde. Noe av skansen er nok gått tapt, men allikevel er utrolig mye intakt. I sommerens løp har Leif Hamre vært fast guide for interesserte enkeltpersoner og grupper. Uten kyndig veiledning er det nemlig vanskelig å se noe som helst.

At skansen skulle vise seg å være nærmeste nabo til Fredrik V's obelisk, gjør dette området enda mer interessant. Her fins mye å tenke

over og arbeide videre med. Lier kulturstyre bør kjenne sin besøkelsestid, f.eks. ved å sørge for at området blir ryddet og vernet så det kan fremstå som et instruktivt stykke Lier-historie.

– Hvilke refleksjoner har du gjort deg om skansens tilblivelse? Vi retter spørsmålet til Leif Hamre, oppdageren personlig.

Gjellebekk skanse er ikke nevnt i historien før 1716. Det har ført til at historikerne har antatt at den ikke ble bygd før. Siden det var dyp snø den våren, og arbeidet var av kort varighet, måtte skansen være et improvisert hastverksarbeid og ikke så sterk som krigshendingene gir inntrykk av.

Etter at den nå er påvist, må det anses utenfor tvil at

den var planlagt og bygd lenge før Karl XII angrep Norge. Det kan gis følgende grunner for dette:

For det første er stillingen altfor nøyaktig planlagt og alt for sterkt utbygd. Tonnevis av stein er brutt ut i omegnen for å bygge stillingene. Og her faller et interessant moment en i tankene – steinbruddene blottla selvfølgelig marmoren på Høgda. Skansebyggingen var opphavet til at marmorverket noe senere kom i gang.

For det andre var befestninger og forskansninger ikke tilfeldigheter som en tok på sparket på den tiden. De var tvertimot hjørnesteiner i forsvarsstrategien. I de siste 20 årene før 1700-tallet, ble forsvarsplanene i Norge lagt om fra en tidligere offensiv (angrep er det beste forsvar), til en markert defensiv strategi, bygd nettopp på støttepunkter som befestninger og skanser. Tidligere skanseverk som Fredriksten og Kongsvinger og mange flere ble da forsterket til festninger, og nye skanser ble bygd langs viktige ferdselsveier. Og hvilken ferdselsvei skulle være viktigere enn den som førte til Sølvverket og Mynten – og som sammen med en dårlig kjerrevei over Røyken var den eneste adkomst til Østlandet vest for Oslo, der blant annet hjelpetropper fra Danmark ville komme i land. (Røykenveien var også befestet med en skanse på Gjellum.)

Ordren til Drammens myndigheter om å skrive ut arbeidsstyrker til forsvarsarbeidet, er en annen indikasjon på at skansen var ferdig utbygd. Arbeiderne skulle møte i Askerskougen. Hvorfor ikke mer eksakt? Jo – for alle visste hvor skansen lå. Dessuten skulle alle arbeiderne møte med øks. Ingen skulle ha spade eller hakke. Arbeidsoppgaven ble klart formulert – de skulle hugge trær og lage forhindringer av tømmeret. Intet annet.

Nei – for stort annet skulle ikke gjøres. Soldatene kunne selv grave snøen vekk fra stillingene. For under snøen lå de, sier Leif Hamre.

Historien om Gjellebekk Skanse

PROGRAM

Presidenten i Lier Rotary Åsmund Bjørge ønske velkommen.

Ordfører Svein Liavaag, Lier

Oberstløytnant Leif Hamre, Gjellebekk Skanse

Generalmajor Ørnulf Thune, Akershus

Distriktsguvernør Harald Torhaug, Rotary

Omvisning v/oberstløytnant Leif Hamre

Mandag 27. mai kl. 1800
tar vi turen til Gjellebekk Skanse

Felttoget mot Gjellebekk Skanse

Et 275 års jubileum for
Kong Karl den XII's
felttog i Norge



Ved 275 års jubileet for kong Karl XII og hans troppers tilbaketrekning

En rekke prominente personer var til stede: Årets president i Lier Rotary Klubb, Åsmund Bjørge sto for de innledende presentasjoner: Først Liers ordfører Svein Liavaag som tok ordet, deretter Akershus Festnings kommandant, generalmajor Ørnulf Thune. Han var ledsaget av en grenader i tidsriktig uniform fra Akershus Festning og som sto som stram æresvakt, hvorpå årets Rotary distriktsguvernør Harald Torhaug overrakte oberstløytnant Leif Hamre Rotarys høyeste utmerkelse, Paul Harris Fellow.



3 Paul Harris Fellows

John Willy Jacobsen
 Ingvar Storm Magnumsen
 Leif Ramre



Jeg tilbyr

Atasmund Björge
 en røyke (ser det ut til)



Knut Tøft
 Sør, til

Bragd på Gjellebekk Skanse

■ Gjellebekk Skanse, i Lier, som spilte en viktig rolle i det norske forsvaret mot Karl XII's felttog, er brakt frem i dagen etter sin hundreårige slummer. Æren for dette skal Lier RK og ikke minst klubbens medlem Leif Hamre ha. Vi takker John W. Jacobsen i klubbens samfunnskomite for melding om markeringen av den innsats som er gjort, og for illustrasjoner som fulgte med. Det er interessant lesning.

I år er det 275 år siden kong Karl XII av Sverige innledet sitt første felttog mot Norge. I kampene som fulgte, spilte Gjellebekk skanse på Tranby i Lier en sentral rolle. Til tross for en stor og krigsvant hær måtte svenskekongen gi tapt overfor det forsvarsverket som møtte ham ved skansene.

Helt fram til 1978 var det ingen som med sikkerhet kunne påvise hvor disse stillingene var bygd i terrenget. Dette året begynte oberstløytnant Leif Hamre å lete etter skansene. Til sin hjelp hadde han et gammelt militærkart og sin militære bakgrunn. Etter en tid kunne Hamre påvise området med rester etter 10 av de ca 20 stillingene. Alle svarte til linjene i den gamle kartskissen.

Lier RK har i de siste årene "adoptert" skansene og er i gang med en forsiktig rydding slik at forsvarsverket og tilgjengeligheten til stedet skal bli bedre. Det er vårt klubbmedlem, Leif Hamre, som er leder og koordinator for

dette dugnads- og kulturarbeidet — et arbeid som utføres på klubbkveldene i juli og august måned.

Lier RK markerte jubileet i et arrangement ved den største skansen på vår klubbkveld 27. mai. Arrangementet, som var åpent for alle interesserte, samlet ca 400 mennesker. En tydelig overrasket Leif Hamre ble under markeringen tildelt Paul Harris for gjenoppdagelsen av skansene og sitt initiativ i dette særpregede kulturarbeidet. Tildelingen ble foretatt av guvernør Harald Torhaug. Foruten guvernøren var det taler av ordfører Svein Liavaag i Lier og kommandanten på Akershus festning, generalmajor Ørnulf Thune. Vårt klubbmedlem Knut Toft hadde dessuten skrevet et dikt om begivenhetene ved skansene.

Angrepet på Gjellebekk Skanse

(kort utdrag)

Den 8. mars 1716 går Karl XII med sin store og krigsvante hær inn i Norge. Etter en kamp med norske soldater ved Høland, marsjerer svenskene videre mot Christiania. Den 21. mars besettes hovedstaden. Akershus festning holder stand. Nordmennene trekker seg tilbake til et fest-

ningsverk ved Gjellebekk. Festningsverket er i dagene før angrepet på Christiania bygd ut av tomtearbeidere fra Bragernes og Strømsø. Hæren på 4000 mann ledes av kommanderende general i Norge, generalløytnant Barthold Henrich Lützow. Generalen oppretter hovedkvarter på gården Nordal i Tranby. I Drammen bygges det opp en storstilt forsyningstjeneste. 4000 husholdninger produserer brød og øl. Den 23. mars sender svenskekongen 600 dragoner mot forpostene. 30 norske soldater blir drept. Hovedstillingen klarer de ikke å ta. Skansen er for sterk. Tre dager senere rir en styrke på 600 dragoner opp gjennom Hakadal. Dragonene ledes av oberst Löwen. Planen er å falle nordmennene i ryggen. Men forvalteren på Hakadal verk får re-

de på planene. Han sender en grenader på ski mot Gjellebekk for å advare general Lützow. Skiløperen når fram til Skansen etter 26–27 timers hardt løp. Oberst Øtkens dragonregiment settes i marsj opp Lierdalen for å møte fienden. Svenskene er i mellomtiden forsinket i framrykningen av en liten bondehær ledet av Gregers Granavolden. Ved Norderhov kirke møtes svensker og nordmenn. Svenskene blir nedkjempet. De prøver senere flere fremstøt mot skansen, men mislykkes. Den 24. april jager norske dragoner de siste svensker bort. Fem dager senere begynner Karl XII tilbaketrekningen til Sverige. Gjellebekk skanse har stått imot den tidligere så seiersrike krigerkongen... □

275 år siden Karl XII tapte ved Gjellebekk

LIER: Svenskene prøvde flere fremstøt mot Gjellebekk skanse på Tranby, men mislykktes. Få dager etterpå begynner Karl XII tilbaketrekningen til Sverige. Gjellebekk skanse sto imot den tidligere så seiersrike svenske krigerkongen. Mandag 27. mai markeres 275-års-jubileet for felttoget mot Gjellebekk skanse.



Børre Ivar Lie

Det var 8. mars 1716 at kong Karl XII av Sverige begynte sitt felttog mot Norge. I kampene som fulgte spilte Gjellebekk skanse på Tranby i Lier en sentral rolle. Til tross for en stor og krigsvant hær måtte svenskekongen gi tapt for 275 år siden ved skansene i Lier.

Helt fram til 1978 var det ingen som med sikkerhet kunne påvise hvor disse stillingene var bygd i terrenget. Tidligere oberstløytnant Laif Hamre begynte å lete etter skansene og fant dem. Han hadde bare et gammelt militærkart å holde seg til. Etter en tid hadde Hamre påvist områder med rester etter ti av de rundt tyve stillingene.

Det er Lier Rotary som nå har «adoptert» skansene og er i gang med forsiktig rydding slik at forsvarsverkene og tilgjengeligheten til stedet blir bedre. Klubben står nå i spissen for Gjellebekk-skanse-jubileet mandag 27. mai der det blant annet blir omvisning ved oberstløytnant Laif Hamre, taler av både generalmajor Ørnulf Thune fra Akershus og distriktsguvernør Harald Torhaug fra Rotary samt ordfører Svein Liavaag. Det er ikke



Det var Leif Hamre som gjenoppdaget forsvarsverket Gjellebekk skanse som drev svenskekongen på flukt i 1716. Mandag markeres 275 års-jubileet for skansene.

utenkelig at det under jubileumsprogrammet på skansene dukker opp en vaskeekte norsk dragon i tidsriktig klær — akkurat slik de så ut, karene som drev svenskekongen på flukt.



Harald Torhaug

På historisk grunn

LIER: 8. mars 1716 startet Kong Karl XII av Sverige felttoget mot Norge. Gjellebekk skanse på Tranby greide han imidlertid ikke å forsere, og det markerte Lier Rotaryklubb mandag.

Helt fram til 1978 var det ingen som med sikkerhet kunne påvise hvor de forskjellige skansene var bygd i terrenget. Svenskekongen måtte gi tapt for forsvarsverket som møtte ham ved skansene.

Tidligere oberstløytnant Leif Hamre fattet interesse for skansene. Ved hjelp av gamle militærkart og sin militære bakgrunn fant han fram til skansen på Tranby.

Hamre er medlem av Lier Rotaryklubb, som de to siste årene har ryddet skansen på dugnad.

Mandag markerte de 275 års jubileet for svenskekongens felttog. Omkring 100 mennesker var møtt fram. Deriblant ordfører Svein Liavaag.



Presidenten i Lier Rotaryklubb, Åsmund Bjørge ønsker velkommen på historisk grunn. I forgrunnen ser vi ordfører Svein Liavaag.

FOTO: TORE JAN JOHNSEN



275 års-jubileet for felttoget mot Gjellebekk skanse på Tranby ble minnet mandag kveld. Oberstløytnant Leif Hamre fikk blomster av Lier-ordfører Liavaag som takk for innsatsen med å gjenoppdage og bevare det historiske minnesmerket. (Foto: Rune Folkedal)

GJELLEBEKK SKANSE 275 ÅR. Flere hundre liunger deltok i 275 års-markeringen av Kong Karl 12.'s felttog mot Norge ved Gjellebekk skanse på Tranby mandag kveld.

Oberstløytnant Leif Hamre og Lier Rotary står sentralt i gjenoppdagelsen og bevaringen av dette historiske minnesmerket. Ved hjelp av gamle militærkart begynte Hamre i 1978 det

møysommelige arbeidet med å lete opp skansene som skapte historie i 1716.

Rester av 10 av de i alt 20 stillingene ved Gjellebekk ble funnet. Tilgjengeligheten til stedet skal bli bedre, slik at det historiske minnesmerket kan bli en naturlig del av hele det verneverdige landskapsområdet Gjellebekk.

Foran skansen fins det rester etter mindre utbygde stillinger der forpostene en gang må ha ligget. Underlig nok er det der en ubetydelig bakke som den dag i dag kalles *Forpostbakken*. Den er så liten at den ikke skulle hatt noe navn i det hele tatt – uten at det lå en historie bak. Men det er jo nettopp det det gjør.

Der lå trolig den viktigste forposten. Der var det vel oberst Löwenstjerna kjempet seg forbi og kom til nåværende Griserud gård. Men derfra kunne han se skansen. Der snudde han – og Gjellebekk skanse snudde et blad i Norgeshistorien.

Gjellebekk skanse er ikke nevnt i historiske dokumenter før 1716, og historikerne har derfor antatt at den ikke ble bygd før. Men det kan gis gode grunner for at historien må endres. Skansen må ha ligget der lenge før Carl VII angrep Norge.

For det første er skanseverket nøyaktig planlagt og sterkt utbygget. Arbeidet må ha tatt lang tid, og det må være gjort om sommeren. Store mengder stein er brutt ut i omegnen, og det var nok dette som blottla marmoren og førte til driften av marmorverket noen tiår senere.

For det andre var befestninger og forsikninger ikke tilfeldig og skog og satt opp et skilt som en tok på sparket på den tiden. De var tvertimot hjørnesteiner i forsvarsstrategien. I de siste 20 årene før 1700-tallet ble forsvarsplanene Norge lagt om fra en tidligere offen-

ligere skanseverk som Fredrikste og Kongsvinger og mange fler ble forsterket til festninger, og nye skanser ble bygd langs viktige ferdselsveier. Og hvilken vei skulle være viktigere enn den som førte til Sølvverket og Mynten, Norges skatkammer? Det ville være ubegripelig hvis denne veien ikke ble rekonstruert og stillingen utpekt da byggingen av festninger og skanser hadde sitt høydepunkt fra 1680 til 1700.

Et tredje fingerpek får vi av ordren som ble sendt fra Christiania Drammens myndigheter da svenskene gikk over grensen. Det skulle skrives ut store arbeidsstyrker til arbeidet på skansen. De skulle møte «Askerskougen». Hvorfor ikke mer eksakt? Jo – for alle i Drammen og Lier visste hvor skansen lå. Det uten skulle alle arbeiderne med øks. Ingen skulle ha spade eller hakke. Arbeidsoppgaven ble klarformulert – de skulle hugge trær for å lage forhindringer av tømmeret. I tillegg annet.

Lier Rotary, i samarbeid med fylkeskonservatoren har nå restaurert skansen forsiktig, ryddet unna krat og skog og satt opp et skilt som forteller om skansen. En tur dit kan anbefales.

Rotary «overtar»

Skansen



En entusiastisk Leif Hamre (til høyre) forteller ordfører og et hundretalls publikum om trefningene ved Gjellebekk Skanse og gjenoppdagelsen av dem.

275 års jubiléet for kampene ved Gjellebekk skanse ble mandag 27. mai behørig feiret med stort oppbud av gjester og publikum. Midt i feiringen stod oberstløytnant Leif Hamre sentralt.

Stort Landskapsverns- og naturvernområde

Etter at presidenten i Lier Rotary — Åsmund Bjørge — ønsket velkommen, fikk ordfører Svein Liavåg ordet. Han trodde nok det var første gang han representerte kommunen på et så gammelt jubileum. Med Kongevei (Sølvveien), Skansene, Marmorbruddene og Obeliskene i et avgrenset område har Lier for alvor vært med i

historien. Området er tatt vare på ved verning av både et landskapsvernområde og et naturvernreservat. Her kommer vern av verdifulle kalkmyrer også inn i bildet. Mange sjeldne orkide-slag vokser like inntil skanse og motorvei.

Skansene endret historien?

Leif Hamre har alene æren for at Gjellebekk skanse igjen kommer fram til overflaten. Han har satt seg grundig inn i kong Karl XII's felttog i Norge i 1716, og kunne under jubiléet fastslå at Gjellebekk Skanse var et betydelig byggverk.

Trolig var en begynt på skansene allerede sommeren før kong Karl XII marsjerte inn i Norge 8. mars 1716.

Det var snakk om å forsvare Sølvveien til Kongsberg. Betydelige mengder med tømmer må

ha gått med og Karl XII ble imponert ved en egen rekognosering ved Skansen.

Han ville derfor ikke prøve å ta den forfra, men ved en omgående bevegelse. Historien kjenner vi — hvor også Grenaderløpet har sin opprinnelse.

De som slet og bygde Skansen var trolig de samme som fant marmoren i området. Skansen ble senere ikke brukt. Men i området ved Skansen ble det tømt mengder av avfallsstein fra marmorbruddene.

Det har således vært vanskelig for Leif Hamre å finne igjen det som har vært skanser og det som har vært marmoravfall, men han tror å ha lykket.

Når Rotary er ferdig med et stort dugnadsarbeid, skal det bli en historisk park i området, hvor det både er skanser, obelisk og marmor-brudd.





Det var stor oppslutning om dugnaden på Gjellebekk skansen 5. mai. Dugnaden var arrangert av Lier Historielag, Lier Naturvernlag, Lierbygda O-lag

og Lier Kulturkontor.

Fylkeskonservator Geir Helgen viser her det sansynlige nivå på jordlaget den gangen stillingene var i bruk. Til høyre sitter

Leif Hamre som har funnet igjen disse tydelige restene av den gamle skanse som spilte en avgjørende rolle da Kong Karl 12. angrep Norge under Den store

nordiske krig. Dette er en av de ti stillingene som er funnet. Resten er forsvunnet p.g.a. marmorverket og skogsveier.

Et historisk minne som bør bevares.

Dugnad på Gjellebekk skanse

I området rundt Obelisken ved den Gamle Kongevei over Høgda, er det som kjent funnet tydelige rester av den tre hundre år gamle Gjellebekk skanse. Den spilte en avgjørende rolle da Kong Karl 12. angrep Norge under Den store nordiske krig, og er et historisk minne som bør bevares. Ved en forsiktig utgraving og fjerning av underskog, kan skansen bli en severdig natur- og kulturperle for Lier.

Interesserte som vil være med på en planlagt dugnad, bes møte på parkeringsplassen ved Obelisken

lørdag 5. mai kl. 14.00.

Blir det regn, vil dugnaden bli utsatt. Møt da søndag til samme tid hvis været bedrer seg.

De som har redskaper som spade, hakke, krafse, grensaks, øks eller sag, bes ta med noen av dem, fortrinnsvis spade og hakke.

Det vil bli leskedrikker å få, men termos og niste foreslås medbrakt. Benytt anledningen til å møte sambygdingene og gå sam-



men om en interessant og spennende oppgave for bygda.

Hilsen

Lier Historielag
Lier Naturvernlag
Lierbygda O-lag
Lier Kulturkontor

TIL LEIF HAMRE VED OVERREKKELSEN AV KONGENS FORTJENSTMEDALJE

av ordfører Ulla Nævestad

Ved en høytidelighet på Haugestad i mai 2002 ble oberstløytnant Leif Hamre, Lierbyen, overrakt Kongens fortjenstmedalje i sølv. For oss som var til stede, ble det en minneverdig stund. Flere talere understreket sider ved Hamres eventyrlige liv samt hans allsidige begavelse. Ordførerens tale som gjengis under, oppsummerer på en fin måte et langt og rikt liv.

“Kjære Leif Hamre.

Dette er en stor dag både for deg og dine nærmeste, ja for hele Liersamfunnet, – og kanskje skulle vi gå enda lenger.

Jeg kan huske en jul i Vik i Sogn tilbake i 1950-årene. Broren min hadde fått en bok i julegave fra en tante. Vi fikk ikke så mye kontakt med broren min den julen. Han satt for det meste med nesen i boken. Illustrasjonen på forsiden, forfatteren og tittelen står ennå helt klart for meg. Fly med pilot, Leif Hamre, Otter tre to kaller. De skulle visst det, alle barn og unge verden over som har slukt dine spennende bøker at i dag mottar du en utmerkelse fra Hans Majestet Kongen av Norge. Jeg er sikker på at de ville slutte seg til gratulantene med stor applaus!

Nå er ikke det å motta utmerkelser fremmed for deg. I leksikon kan vi lese at du har mottatt en lang rekke medaljer for din forsvarsinnsats og øriser for ditt forfatterskap.

Listen er lang, ja nærmest pustberøvende. Hør bare: Deltakermedaljen med rosett, Atlantic Star 1939-45, Vernedyktighetsmedaljen og Forsvarsmedaljen, fem ganger tildelt Kirke- og undevisningsdepartementets pris for årets beste barne- og ungdomsbok, Aschehougs pris i konkurranse om beste ungdomsbok og en lang rekke utenlandske priser, blant andre den sveitsiske "Preis für das Aviatic-Jugendbuch", og "International Board of Books for Young people's Diploma of Merit" og "H. C. Andersens's Reward" Og tilbake til vår hjemlige andedam: Lier kommunes kulturpris i 1983.

I dag, på fredsdagen den 8. mai er det tid for en ny utmerkelse: Kongens fortjenstmedalje i sølv.

Å bli tildelt Kongens fortjenstmedalje er en særlig heder som ikke blir mange forunt. Det henger svært høyt å bli tildelt en slik æresbevisning som fortjenestmedaljen er. Det ligger i ordet, – man skal gjøre seg fortjent. Ingen er i tvil om at du er det. Søknaden til Kongen fra Lier Historielag er lang og omfattende.

Din innsats som lokalhistoriker og din gjenoppdagelse av Gjellebekk skanser står ikke overraskende sentralt i søkerens beskrivelse av deg til Kongen. Og det var vel kombinasjonen av din solide forsvarsbakgrunn og dine rike kreative evner som førte til at du klarte å vurdere terrenget og tenke deg frem til hvor skansene kunne ha blitt lagt. 12 sikre og en usikker skanse fant du. På Gjellebekk i Lier i året 1716 fikk historien en annen utvikling enn den kunne ha fått, og det var du som siden påviste hvor dette skjedde.

Du ble født den 9. august det året første verdenskrig startet, bare en drøy måned etter skuddene i Sarajevo. Ikke vet jeg om dette satte sitt preg på din senere innsats i forsvaret av vårt land, men hvem vet, kanskje? Jeg kan også nevne at på idrettsmannen og motstandsmannen Leif Hamres fødselsdag den 9. august i De olympiske sommerleker i Berlin i 1936 tok idrettsfenomenet Jesse Owens sin 4. strake gullmedalje foran øynene på en stadig mer vred "Führer".

Og på fødselsdagen din den 9. august i 1945 falt atombomben over Nagasaki.

2. verdenskrig var over.

Du tilbrakte en del tid i Little Norway under krigen etter en strabasjos ferd fra Troms, med lungebetennelse gjennom ulendt nordnorsk fjellterreng over til Sverige, via England til Canada hvor du ble utdannet navigatør og tjenestgjorde på en Catalina. Jeg kjenner en pilot som også fløy Catalina under krigen. Han beskrev det slik: Det var, for å bruke



En stolt og rørt Leif Hamre har nettopp mottatt Kongens fortjenstmedalje av ordfører Ulla Nævestad. Foto: John Willy Jacobsen.

hans egne ord "a flip of the coin" hvem som ble skutt ned og hvem som kom hjem. Men det kan ikke ha vært noen ulempe, tror jeg, å ha en dyktig navigator om bord. Du kom ut på rett side av mynten, Leif, – ved hjelp av Vårherre og din egen dyktighet.

Siden ble du utdannet som første helikopterflyger i Forsvaret og tjenestgjorde der frem til pensjonsalder.

Dine kunstneriske evner favner ikke bare det skrevne ord. Egentlig var det kunstmaler du hadde tenkt å bli, og du begynte din utdanning på Kunstakademiet. Men da akademiet ble nazifisert i 1942, var det ikke lenger et sted for deg, og din karriere tok ny retning.

Du har likevel holdt malerkunsten vedlike gjennom hele livet, mange utstillinger har det blitt, og fremdeles maler du. Ikke bare det, vi hører forlydende om at du nå er i gang med en ny bok!

Og så er det idretten, da. Også der har du utmerket deg, ikke minst ved å ta Idrettsforbundets idrettsmerke hele 58 ganger! Det må da være rekord!

Et eventyrlig liv hittil. Det er en uhyre begavet mann og et utrolig likandes og sympatisk menneske som i dag mottar Kongens fortjenstmedalje. Et strålende forbilde for oss alle. En liung vi er veldig stolte av.

For meg som ordfører er det en stor og spesiell glede å få være den som på vegne av Kongen får feste fortjenstmedaljen på ditt bryst." ●

Kongens gull til Hamre

Onsdag ble pensjonert oberstløytnant Leif Hamre tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull, og den 88 år gamle Lier-mannen kunne nesten fått gull for alle fagområder han har vært innom: militær, forfatter, kunstmaler, historiker, foredragsholder og idrettsmann.

Leif Skarpnes

leif.skarpnes@dt.no

Hovedgrunnen for tildelingen er Hamres oppdagelse og beskrivelse av skansene på Gjellebekk i Lier. Skansene fikk en avgjørende betydning under Kong Karl XIIIs forsøk på å erobre Norge i mars 1716. Svenskekongen, som hadde besatt Christiana, sendte sin oberst Löwenstjerna for å nedkjempe den norske hæren og derigjennom vinne en total seier.

min dag

Den norske general Barthold Lutzov valgte ikke å møte svenskene i åpent lende og trakk seg tilbake til Gjellebekk. Etter et mislykket angrep prøvde



Lierforfatteren Leif Hamre ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull. Forfatteren ble rørt til tårer under sermønen og ble trøstet av sin kone.

svenskene å falle nordmennene i ryggen, men ble fullstendig overrasket ved Norderhov kirke. Gjellebekk skanse hadde bestått sin prøve, og etter at de norske dragoner gjenerobret Asker, startet svenskene tilbaketrekingen. Skansene ble senere glemt, og mange har forgivevs forsøkt å finne dem.

ut i alt 28 land og oversatt til 18 ulike språk. I en alder av 88 år skriver han nå på en ny bok som kommer ut neste år. Leif Hamre er også en dyktig kunstmaler og har deltatt i en rekke utstillinger, og han har tatt Idrettsforbundets idrettsmerke ikke mindre enn 58 ganger.

Hamre klarte det imidlertid og fant 12 sikre og en usikker skanse.

Leif Hamre skulle egentlig bli kunstmaler og begynte på Kunstakademiet, men krigen satte en stopper for de planene. Han havnet i stedet i Lille-Norway i Canada der han ble utdannet navigatør. Etter krigen ble han utdannet som den første helikopterflyger i Forsvaret. Da han gikk av med pensjon i 1974 hadde han 41 års tjeneste i Forsvaret bak seg dersom en regner med tidligere år på befalskole og som ulønnet fenrik.

Men Leif Hamre ble virkelig landskjent da han skrev «Otter Tre To Kaller», en bok som ble kåret til årets beste barne- og ungdomsbok i 1957. Også de to påfølgende årene gikk han av med 1. prisen. Hans syv ungdomsbøker fra flygermiljøet er kommet



Audiens: Pensjonert oberstløytnant Leif Hamre møtte kong Harald på Slottet. Leif Hamre (88) var denne uka i audiens hos kong Harald etter at han i fjor ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull. Han har opp gjennom 41 år i Forsvaret er den pensjonerte oberstløytnanten nå bosatt i Lier.

Han har opp gjennom de barne- og ungdomsbøk i Norge. Han har vært kunstmaler og deltatt på en rekke utstillinger. I tillegg har

fikk fortjenstmedaljen var hans historiske arbeid om skansene på Gjellebekk ved Lier. Skansene fikk en av-

FOTO: SCANPIX

Historisk Lier-utstilling

8/2-99



Leif Hamre, mannen bak bestselgeren «Otter tre to kaller» betegner seg selv som en lat kunstner, men stiller likevel med et knippe av sine fargerike malerier med motiver fra Lier.

For første gang inviterer Lier Kunstforening til medlemsutstilling. Fjorten kunstnere bidrar med både treskulpturer, artige påfunn og malerier fra lokalmiljøet.

- Det bør mange kreative sjeler i Lier, og det viser denne utstillingen, sier leder i Lier Kunstforening, Sigbjørn Haraldsen. Han er stolt over at foreningens 10-årsjubileum kan feires på denne måten, og med en bredde enhver utstilling kan misunne.

- Vi har valgt ut helt ulike ting, og har ikke refusert noe som helst. Det er viktig å vise bredden i det Lier har å by på når det gjelder kunst. Og spør du meg er det ikke så rent lite, smiler Haraldsen.

Blant utstillerne finner vi den ikke ukjente forfatter og kunstner Leif Hamre, og omsorgsdesigner Rose Zavodny. Et av de mer humoristiske innslagene står Grethe Merkesdal for, med sine artige arbeider i keramikk og gjenbruksartikler.

Medlemsutstillingen vil være åpen for publikum førstkommande lørdag og søndag fra 12-15 på Galleri Perongen i Lierbyen.

Hedersmedalje til hedersmann

Under en stilfull og høytidelig markering på Haugestad forrige onsdag, ble Leif Hamre tildelt Kongens fortjenestemedalje i sølv. Han fikk det hovedsakelig for sin påvisning av stedet for Gjellebekk Skanse – forsvarsverket der svenske tropper ble stoppet under framrykking våren 1716.



Les mer på side 6

Leif Hamre med fortjenestemedalje i sølv. (Foto: Stein Styve)

Hamre fra Lier møtte Kongen



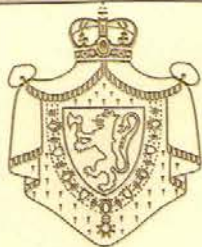
Foto: Scanpix

Pensjonert oberstløytnant Leif Hamre (88) fra Lier var i audiens hos kong Harald i går etter at han i mai i fjor ble tildelt Kongens fortjenestemedalje i sølv.

Hovedgrunnen for tildelingen var at hans oppdagelse og beskrivelse av skansene på Gjellebekk i Lier. Disse skansene fikk en avgjørende betydning under Kong Karl XII's forsøk på å erobre Norge i mars 1716. Skansene ble senere glemt, og det ble gjort mange forgieves

lertid og fant 12 sikre og en usikker skanse.

Leif Hamre har ellers utmerket seg innen en rekke fagområder som militær, forfatter, kunstmaler og idrettsmann. På slutten av 1950-tallet ble Hamres bøker tre år på rad kåret til årets beste barne- og ungdomsbok. Hans militære karriere strekte seg over 41 år i Forsvaret, og han har deltatt i en rekke utstillinger som kunstmaler. Han har dessuten tatt Idrettsforbundets idrettsmerke ikke min-



H. M. Kongens Hoffsjef
har ifølge befaling den ære å innby

OBERSTLØYTNANT LEIF HAMRE M/LEDSAGER

mottagelse på Det Kongelige Slott, tirsdag 11/2-03 kl. 14.
i anledning av Deres tildelte Fortjenestemedalje

-pensjonist

Leif Hamre (79) er pensjonert oberstløytnant fra Luftforsvaret. I tillegg er han en av Norges mest leste forfattere gjennom tidene. Som om ikke det er nok, er han ivrig lokalhistoriker, maler og idrettsmann.

av Tom Helgesen

Tusenvis av ungdommer, kanskje særlig gutter, har nærmest slukt ungdomsbøkene Hamre har gitt ut. «Otter tre to kaller», «Blå 2 - hopp ut» og «Klart fly» kom med et års mellomrom i slutten av 1950-årene. Sammen med flere andre utgivelser har de gått sin seiersgang rundt hele kloden.

Skulle bli maler

– Du skulle bli maler, men det ble det ikke noe av?
– Nei, krigen forandret yrkesplanene mine. Jeg fikk etterhvert også familie å forsørge, da var maling en usikker inntektskilde. Men jeg lager malerier fremdeles, ja hele huset på Tranby er fullt av dem. Det er mest landskap med mennesker i. Flere av dem har selvsagt motiver fra Lierbygda, sier Hamre.

Helikopterflyger

Under andre verdenskrig var Hamre med i en trening i Gudbrandsdalen, ellers ble det navigatøroppgaver på et Catalinafly som var stasjonert i Skottland. Etter krigen agiterte han sterkt for at Norge skulle satse på helikopter, på grunn av store avstander og kupert lende. I 1952 kjøpte forsvaret sitt første helikopter, og etter hvert ble Leif Hamre sjef for militærhelikoptrene i landet. De ble stasjonert på Gardermoen, Sola og Ørlandet. Siden fulgte videreutdanning i USA, og oberstløytnanten havnet deretter i Luftforsvarets overkommando. I dag holdes kontakten med helikoptre ved like gjennom sønnen, som selvsagt har blitt helikopterflyger.

Startet med ukebladnoveller

– Hvordan ble du egentlig forfatter?
– Det begynte med at jeg skrev noveller til ukebladene som 18-åring. Flere ble publisert, og jeg fikk blant annet brev fra Sigrid Undset, som satte pris på novellen min, «Da krigen kom til Norge».
– Men hvordan kom den første ungdomsromanen til verden?
– Det var utlyst en konkurranse, og jeg tok pennen fatt og skrev «Otter tre to kaller». Den gikk helt til topps i konkurransen, og har siden kommet ut i stadig nye opplag, forteller han.

Kjempeopplag

Selv om han er født i Molde og har bodd mange andre steder, har Lier vært hjemkommunen for den pensjonerte offiseren i rundt 20 år. Derfor kan han vel tituleres som Lier-forfatteren. Bøkene hans har kommet i kjempeopplag. De er gitt ut i 28 land og oversatt til 19 forskjellige språk. Deriblant de nordiske, tysk, engelsk, japansk og afrikaans, for å nevne noen. Spesielt noen av bøkene skal være veldig populære hos eskimoene! Forfatteren vet ikke selv, men bøkene hans er nok utgitt i millionopplag til sammen. Bare i Tyskland ble det solgt 80 000 eksemplarer av en av boksuksessene til Hamre.

Prisbelønnet

79-åringen har tilsammen gitt ut syv bøker, og bortsett fra den siste, handler samtlige om flygermiljøet. Han har blitt tildelt en rekke både norske og utenlandske priser for ungdomsbøkene sine. Lier-forfatteren har en spesiell måte å skrive på, hør bare hva det står i leksikon: «I en knapp, viril stil tegner han den mannstipe teknikkens tidsalder krever, med spenningen lagt på yrkesutøvelsen, mer enn på jakt etter eventyr».

Hamres siste utgivelse, «Til borgen! Til borgen», kom for 10 år siden. Den handler om en bygdeborg i Folkevandringstiden. Og det er ikke hvilken som helst bygdeborg. Det gamle forsvarsanlegget på Fosskollen i Lier har nemlig vært modell for dette bokverket.

Amatørhistoriker

Som tidligere nevnt i Fremtiden var det selvsagt den gamle offiseren som fant igjen de gamle skansene på Gjellebekk fra 1716. Ellers har han også hatt et stipend for å kunne studere bygdeborgene i Norge litt nærmere. Så det er en meget habil amatørhistoriker det er snakk om.

Når Leif Hamre ikke er på hytta i Sandebukta, eller hjemme i eneboligen på Tranby, driver han kanskje og trener. For 79-åringen jogger tre ganger i uka, og tar i år Idrettsmerket for 57. gang!

– Jeg er halvveis, har løpt 60 meteren og hoppet stille lengde. Etter sommerferien blir det styrkeløft og to mil på sykkel, forteller en av Liungens eldste aktive medlemmer, idrettsmannen Leif Hamre.



I stua henger flere malerier hvor Leif Hamre selv har vært kunstneren.



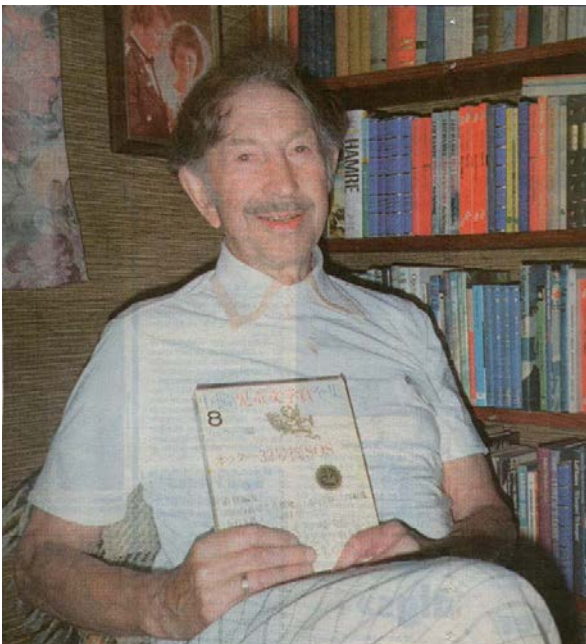
80

Oberstløytnant og forfatter Leif Hamre, Syrinveien 10, 3408 Tranby,

er 80 år 9. august. Hamre er født i Molde. Han er utdannet som navigatør og flyger i Luftforsvaret og har gjennomgått stabsskole og Forsvarets høyskole. Under siste verdenskrig deltok han i Norge i 1940 og senere i Canada og Skottland fra 1943 til 1945. Hamre ble etter krigen sjef for Luftforsvarets første helikopterskvadron og hadde stillinger ved stab og flystasjoner til han gikk av som oberstløytnant i 1974. Hamre har skrevet en rekke bøker som er utgitt i mer enn 25 land. Han er belønnet fem ganger med Kulturdepartementets pris for årets beste barne- og ungdomsbok og har dessuten fått flere utenlandske priser. I 1983 ble han tildelt Lier kommunes kulturpris for lokalhistorisk virke, blant annet gjenoppdagelsen av Gjellebekk skanse fra Den store nordiske krig 1700-1721.

Hamre er også hedret for sin militære innsats. Han har Deltakermedaljen med rosett, Atlantic Star, 1939-45 Star, Forsvarsmedaljen og Verne dyktighetsmedaljen. (NTB)

Leif Hamre er 90 år



Leif Hamre hjemme på Tranby med den japanske utgaven av en av suksessbøkene. Bøkene i bakgrunnen er alle forskjellige versjoner fra 79-åringens forfatterkap.

Tidligere oberstløytnant i Luftforsvaret, Leif Hamre, har hatt et mangfoldig og eventyrlig liv. Mange vil spesielt kjenne ham som forfatter av flere prisbelønte ungdomsbøker, som Forsvarets første helikopterflyger og lokalhistoriker i Lier.

MIN DAG

I ung alder gjennomførte Mødegutten befallsskolen uten at dette ble den direkte starten på den militære løpebanen som senere fulgte. Han gikk først i tømmermannslære og var en kort tid kontorbetjent på et srenskriverkontor. Han fikk dessuten prøvd ut sitt talent for kunstmaling med studier i Oslo både ved en privat skole og Statens Kunstakademi. I 1942 ble akademiet nazifisert, og han trakk seg fra studiet. Senere flyktet han til England via Sverige.

I FORSVARET. Fra England kom han seg over til Little Norway i Canada. Der ble han utdannet til navigatør og tjenestegjorde på en Catalina. I krigens siste år var han knyttet til den kjente 333-skvadronen i England. I 1947 kom han til Transportkvadronen på Gardermoen. Året etter ble han kaptein og stabsoffiser i Overkommandoen, gikk gradene og avanserte til oberstløytnant. Han fikk interesse for helikopteret. Mange i Forsvaret var skeptiske til nytteverdien. Men Hamre forsto at maskinen ville passe godt i Norge der det var få flyplasser, mye ufarbart terreng, fjorder og fjell. For å gjøre en lang historie kort: Det sterke engasjementet for å få Forsvaret til å ta luftfartøyet i bruk lyktes. Hamre tok sertifikat for helikopter, ble Forsvarets første



90. Lierforfatter Leif Hamre fyller 90 år i dag. FOTO: ANDREAS FADUM

helikopterflyger og senere sjef for Luftforsvarets helikoptertjeneste.

I 1973 flyttet han til Lier. Året etter gikk han av med pensjon. På samme tid bygde han og kona Kjellaug Klyve hus på Tranby.

LOKALHISTORIKER. Mest kjent er han nok likevel som forfatter av ungdomsbøker. I 1957 utlyste Aschehoug en konkurranse om å skrive den beste barne- og ungdomsboka. På kort tid skrev Hamre «Otter tre to kaller». Boka ble en suksess. Den ble oversatt og kom ut i 28 land. Senere skrev han fire bøker, alle vant førsteprisen og ble solgt i 15 land. De to siste bøkene skrev han etter at han var blitt pensjonist.

I Lier har han markert seg som lokalhistoriker. I 1978 gjenoppdaget han Gjellebekk skanse, et forsvarsverk fra Den store nordiske krigen i 1716. Funnet var sensasjonelt. I alt 12 av 20 skanser ble oppdaget i et terreng som tidligere var lite tilgjengelig. I årene som fulgte fikk han med seg venner i Lier Rotary Klubb i en dugnadsinnsats for å trekke skansene fram

fra glemsel og gjemsel. I årene som fulgte har han stått for utallige omvisninger i området.

FLERE UTMERKELSER. Kroppen har han alltid passet på å holde i form. Til langt opp i høy alder dro han ut på joggeturer, sommer som vinter. Idrettsmerket har han tatt 58 ganger. Sammen med en annen entusiast er han den som har klart kravene til idrettsmerket flest ganger her i landet.

Hans aktive liv har også gitt ham mange utmerkelser, blant disse: Deltakermedaljen med rosett, Atlantic Star 1939-45, Vernekytighetsmedaljen og Forsvarsmedaljen. Fem ganger Kirke- og undervisningsdepartementets pris for årets beste barne- og ungdomsbok, Aschehougs pris for beste ungdomsbok og en rekke utenlandske priser for bøkene. Lier kommunes kulturpris, Paul Harris Fellow (Rotary International's høyeste utmerkelse) og Kongens Fortjenstmedalje i sølv. Vi gratulerer vår venn og hedersmann!

For venner i Lier Rotary Klubb, John W. Jacobsen

– Begivenhetene her ved Gjellebekk skanse i 1716 er årsaken til at vi i dag ikke er svensker.

Per L. Andersen

Det var 80-årige Leif Hamre som slo fast dette, stående på restene av en av skansene under en omvisning på Gjellebekk i Lier forleden.

Oberstløytnant og forfatter Leif Hamre vet så visst hva han snakker om. Det var han som i 1978, med gamle kart som utgangspunkt startet leitingen etter skansene på Tranby. Krabbet nærmest på knærne i terrenget, gravde og målte. Gjorde etterhvert funn som skjerpet iveren og inte-

ressen, og kunne til slutt slå fast: Kartet stemte, skansene lå der, delvis tildekket og tæret av tidens tann.

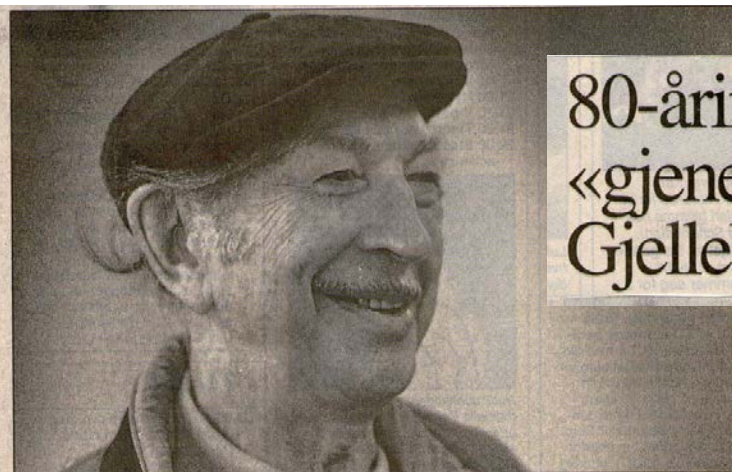
Ekspertene ristet tvilende på hodet til å begynne med, men i dag er det forlengst klart at Hamre hadde rett.

Ved hjelp av Rotary-klubbene i Lier er de siste fire årene flere av skansene delvis avdekket, og Hamre har ofte omvisninger med grupper.

– Det har nok blitt over 100 nå, sier han.

Vi var med i en slik gruppe forleden. Det var Rotary Vest i Drammen som var på besøk.

Det ble en opplevelse. Hamre viste kart og fortalte levende om den store nordiske krigen, med svenskekongen Karl 12 som det store midtpunktet.



Leif Hamre «gjenoppdaget» Gjellebekk Skanse i Lier og har stadig vekk interesserte tilhørere som vil høre om det berømte forsvarsverket.

kenes angrep 23. mars 1716, og begivenhetene i ukene fremover, inntil svenskene skjønte at Gjellebekk skanse, og dermed Norge, ikke lot seg erobre i denne omgangen.

gjenoppdaget disse skansene. Sammen med Bjarne Kristensen har han skrevet en meget interessant beretning om forsvarsanleggene på Tranby. Stadig er han på farten med mennesker som sikkert, som oss, fengsles av be-

Det er på flere måter en sprek 80-åring vi har med å gjøre. Du må drive opp takten skal du følge ham fra skanse til skanse.

Så har da også Leif Hamre i år tatt sitt idrettsmerke nr. 581.

80-åring «gjenerobret» Gjellebekk skanse

Den spreke skøyeren Leif



"Somewhere, something incredible is waiting to be known»

Carl Sagan